

The role of joint command in effective techniques on the victory of Wal-Fajr operation 8

Asghar Asgharzadeh*¹, Jafar Saadati Razian², Mohsen Gol Sorekh Haq ³

Abstract

During the sacred defense operations, the forces of the Islamic Republic of Iran designed and implemented their operations with the aim of preventing the repetition of the invasion and punishing the aggressor. In this direction and after conducting several large and small operations, while it seemed difficult or perhaps impossible to advance in Iraqi territory, in 1364 the Wal-Fajr 8 operation was successfully carried out with the aim of increasing the success rate and surprising the Iraqi forces. Therefore, this research aims to determine the role of joint command in effective military techniques in the victory of Wal-Fajr 8 operation. This research is applied in terms of purpose and with a mixed exploratory research approach (qualitative-quantitative) and its statistical population consists of 9 experts in 2 parts of the qualitative society and in a small part of the 34 experts in the Board of Education of Martyr Lieutenant General Sayad Shirazi. was used To analyze the data, first the interviews with experts were classified and interpreted with the method of analyzing the content of the interviews, and then the qualitative data analysis process in the form of the Strauss and Corbin (1994) school, based on the central coding of the analysis and the results of the qualitative part of the research were reflected in the presentation of the model. Finally, SmartPLS statistical analysis software has been used for structural equation modeling. The results of the path test showed that the value of Pvalue for each of the components except for the air force factor in the direct path (without the role of mediator) was greater than 0.05 and the value of Tvalue was outside the range of -1.96 and +1.96. Therefore, according to the B value of the joint command with a favorable coefficient of determination (0.766) as a complete mediator for the Walfajr operation forces 8 including: support fires, divers passing through Arvand, surprise and deception, air defense, air force and maneuver forces were calculated. are The first current study shows the joint command in the armed forces of the Islamic Republic of Iran.

Keywords: Joint command, military techniques, Wal-Fajr operation 8

Citation: Asgharzadeh, Asghar; Saadati Razian, Jafar; Gul Sorekh Haq, Mohsen (2024). The role of joint command in the techniques effective on the victory of Wal-Fajr operation *Army Strategic Research Quarterly* 3(8). 129-152.

1. Assistant Professor, Faculty of Social Sciences, Human Capital Research Institute. Tehran.
Iran.(autor) E-mail: a.asgharzadeh@casu.ac.ir

2. PhD in Political Science, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

3. Ph.D Graduated from Strategic Defense, National Defense University, Tehran, Iran.

نقش فرماندهی مشترک در فنون مؤثر بر پیروزی عملیات والفجر ۸

اصغر اصغرزاده*^۱، جعفر سعادت‌ی رازیان^۲، محسن گل سرخ حق^۳

چکیده

در طی عملیات‌های دفاع مقدس نیروهای ج.ا.ایران با هدف جلوگیری از تکرار تهاجم و تنبیه متجاوز عملیات‌های خود را با هدف ورود به خاک عراق طراحی و اجرا نمودند. در همین راستا و پس از انجام چندین عملیات بزرگ و کوچک، درحالی‌که به نظر می‌رسید پیشروی در خاک عراق سخت یا شاید ناممکن باشد، در سال ۱۳۶۴ عملیات والفجر ۸ با هدف بالا بردن ضریب موفقیت و غافل‌گیر کردن نیروهای عراقی با موفقیت به انجام رسید. لذا، این تحقیق با هدف تعیین نقش فرماندهی مشترک در فنون نظامی مؤثر در پیروزی عملیات والفجر ۸ پرداخته است. این تحقیق از نظر هدف کاربردی و با رویکرد تحقیقات آمیخته اکتشافی (کیفی- کمی) بوده و جامعه آماری آن در ۲ بخش جامعه کیفی شامل ۹ نفر از خبرگان و در بخش کمی از تعداد ۳۴ نفر از صاحب‌نظران در هیئت معارف جنگ شهید سپهبد صیاد شیرازی استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها ابتدا مصاحبه با صاحب‌نظران با روش تحلیل محتوای مصاحبه‌ها طبقه‌بندی و تفسیر و سپس فرایند تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی در قالب مکتب استراوس و کوربین (۱۹۹۴)، بر اساس کدگذاری محوری تحلیل و نتایج پژوهش بخش کیفی در شکل ارائه مدل منعکس شدند. در نهایت نرم‌افزار تحلیل آماری SmartPLS برای مدل‌یابی معادلات ساختاری به کار گرفته شد. نتایج آزمون مسیرها نشان داد که مقدار Pvalue برای هر کدام از مؤلفه‌ها بجز عامل نیروی هوایی در مسیر مستقیم (بدون نقش میانجی) بزرگ‌تر از ۰/۰۵ به دست آمده و مقدار Tvalue نیز در خارج بازه ۱/۹۶- و ۱/۹۶+ قرار دارد، بنابراین با توجه به مقدار B فرماندهی مشترک با ضریب تعیین مطلوب (۰/۷۶۶) به عنوان میانجی کامل برای عوامل پیروزی عملیات والفجر ۸ شامل: آتش‌های پشتیبانی، عبور غواصان از اروند، غافلگیری و فریب، پدافند هوایی، نیروی هوایی و نیروهای مانوری تأیید شدند. لذا، پژوهش حاضر ضرورت فرماندهی مشترک در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران را نشان می‌دهد.

واژگان کلیدی: فرماندهی مشترک، فنون نظامی، عملیات والفجر ۸

استناد: اصغرزاده، اصغر؛ سعادت‌ی رازیان، جعفر؛ گل سرخ حق، محسن (۱۴۰۳). نقش فرماندهی مشترک در

فنون مؤثر بر پیروزی عملیات والفجر ۸؛ فصلنامه پژوهش‌های راهبردی ارتش ۳(۸). ۱۵۲-۱۲۹.

۱. استادیار، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: a.asgharzadeh@casu.ac.ir

۲. دانش آموخته دکتری علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

۳. دانش آموخته دکتری دفاعی راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

مقدمه

امروزه انجام عملیاتهای تک نیرویی دیگر جایی در میدان نبرد ندارند و تمام طراحان صحنه‌های نبرد حتی در کشورهای قدرتمند نظامی نیز طراحی فرماندهی مشترک خود را بر پایه رزم مشترک انجام می‌دهند. با توجه به تفاوت‌های عمده در کارکرد نیروهای مختلف که به صورت مشترک به کار گرفته می‌شوند، اصل وحدت فرماندهی و در پی آن وحدت تلاش در انجام عملیات‌ها بیش از پیش اهمیت خواهد یافت، تا از هرگونه تفرق و پراکندگی در عملیات‌ها ممانعت شده و بتوانیم اثربخشی را به حداکثر ممکن برسانیم (تسلیمی کار، ۱۳۹۷: ۹۳). منطقه عملیاتی والفجر ۸ در جنوبی‌ترین قسمت خاک عراق و در شمال خلیج فارس واقع شده است. رودخانه اروند در شرق، خور عبدالله در غرب و خلیج فارس در جنوب فاو قرار دارد. ساحل شرقی و غربی رودخانه اروند را نخلستان پوشانده است و ساحل دو طرف، با نهرهای متعدد به اروند رود متصل می‌شوند. در شمال این منطقه شهرهای آبادان و بصره قرار دارند که با جاده خسروآباد و جاده‌های البهار، فاو - بصره و ام‌القصر به شهر فاو مرتبط می‌شوند. همچنین در این منطقه دریاچه (کارخانه نمک) وجود دارد که با داشتن سیل بندهای متعدد مهم‌ترین عارضه مصنوعی به حساب می‌آید. در این محل، به دلیل نمک زار بودن، زمین باتلاقی است؛ بنابراین، امکان استفاده از ادوات زرهی به راحتی میسر نیست. زمین‌های دیگر این منطقه نیز شوره‌زار است که بر اثر بارش باران به شدت لغزنده می‌شود و تردد وسایل نقلیه را با مشکل مواجه می‌سازد (مجردی و همکاران، ۱۴۰۰: ۷۳). در مجموع، مسئله حل جنگ بلافاصله پس از ناکامی در عملیات رمضان و در ادامه‌اش والفجر و... به عملیات خیبر که رسید این مسئله مطرح شد که این جنگ بالاخره طولانی شده و مثل این که قضیه حل‌شدنی نیست از طرفی منطقه فاو (والفجر ۸) یکی از مناطق مسکوت جنگی تلقی می‌شد که با توجه به شرایط سیاسی، اقتصادی و نظامی ایران در آن برهه زمانی مورد توجه فرماندهان جنگ قرار گرفت (حسین هاشمی، ۱۴۰۰: ۱۵۴). این مسئله ضرورت انجام عملیات با اهداف راهبردی و مؤثر در سرنوشت جنگ را دو چندان می‌کرد. عملیات فتح فاو بعد از دو عملیات خیبر و بدر، بزرگ‌ترین عملیاتی بود که در نیمه دوم سال ۱۳۶۴ طرح‌ریزی و اجرا شد (El-Shazly, N. E. S, 1998) و لذا انجام عملیات گسترده و بزرگی در این منطقه حساس، نیاز به طراحی دقیق، اقدام‌های خاص عملیاتی،

مهندسی، کار اطلاعاتی و پشتیبانی و ترابری سنگین داشت و در نهایت انجام این عملیات برای جمهوری اسلامی ایران میسر شد.

بیان مسئله

امروزه مرز دانش در زمین، دریا هوا و فضا اتکای متقابل نیروهای نظامی در زمینه‌های مختلف پشتیبانی رزمی پشتیبانی خدمات، رزمی تبادل اطلاعات صحنه، نبرد انجام عملیاتهای هماهنگ و بسیاری از موارد دیگر را ایجاد می‌نماید جنگ‌های تک نیرویی را باید برای همیشه از بین رفته دانست دیگر نمی‌توان جنگ را مرحله‌ای از عملیات نیروی زمینی پدافند هوایی یا دریایی دانست، انجام عملیاتها به صورت تک نیرویی جز تحمیل خسارت‌های جبران‌ناپذیر و شکست حتمی عاید دیگری نخواهد داشت (Kuchyn, 2024) و لزوم به‌کارگیری نیروهای مختلف در عملیاتهای نظامی به‌عنوان نیروهای مشترک امری اجتناب‌ناپذیر است نیروهای مشترکی که ضمن سازمان‌دهی شایسته و مناسب با توجه به ماهیت مأموریت واگذاری، امکان رسیدن به وحدت تلاش و تمرکز نیرو و آتش بر روی اهداف از پیش تعیین شده را به‌منظور وارد نمودن حداکثر خسارت ممکن و افزایش ضریب کسب موفقیت و پیروزی در نبرد پیش رو داشته باشند (رشیدی و همکاران، ۱۴۰۳، ۴۱). این مسئله به اندازه‌ای حائز اهمیت است که حتی قدرت‌های برتر نظامی نیز به آن روی آورده‌اند و بررسی جنگ‌ها و عملیات‌های اخیر نشان‌دهنده این موضوع است (تسلیمی کار، ۱۳۹۷: ۹۳).

در سال‌های اخیر، بسیاری از سازمان‌های نظامی عملکرد خود در جنگ تحمیلی را ثبت کرده‌اند. همچنین با وجود تلاش‌های انجام شده در راستای کسب آمادگی در جنگ‌های آینده، تحقیقی از نوع پژوهشی در خصوص نقش فرماندهی مشترک در فنون مؤثر بر پیروزی عملیات والفجر ۸ انجام نشده، اما، در ارتباط با ویژگی‌های عملیات والفجر ۸ مصاحبه‌های متفاوتی از دیدگاه‌های مختلف بیان شده است. لذا، آنچه ذهن محقق را به خود معطوف نموده این است که ابتدا فرماندهی مشترک را تعریف نماید و سپس نقش آن را در فنون مؤثر در پیروزی عملیات والفجر ۸ متناسب با شرایط منطقه‌ای دوران دفاع مقدس بیان نماید و به همین دلیل مسئله اصلی این تحقیق فقدان اطلاعات دسته‌بندی شده علوم و فنون مؤثر در پیروزی عملیات والفجر ۸ است. لذا، اگر این تجارب به ثبت نرسد در جنگ احتمالی آینده،

دوباره این تجربیات به بهای گزافی به دست خواهد آمد. لذا، با این مسئله پژوهشگران به دنبال پاسخ به سؤالات زیر هستند.

۱- فنون نظامی مؤثر در پیروزی عملیات والفجر ۸ کدامند؟

۲- فرماندهی مشترک در فنون مؤثر بر پیروزی عملیات والفجر ۸ چه نقشی دارد؟

پیشینه

نویسندگان	عنوان	نتایج
سرودی و همکاران (۱۴۰۱)	مؤلفه‌های علوم و فنون مؤثر در پیروزی عملیات والفجر ۸	در این تحقیق از علوم و فنون مؤثر در پیروزی عملیات والفجر ۸، وحدت فرماندهی در اولویت یکم، غافلگیری و فریب در اولویت دوم، پدافند هوایی در اولویت سوم، نیروی هوایی در اولویت چهارم، عبور غواصان از ابرود در اولویت پنجم و آتش‌های پشتیبانی در اولویت ششم قرار دارند.
تسلیمی کار (۱۳۹۷)	تبیین لزوم بهره‌برداری از سامانه فرماندهی و کنترل مشترک در نیروهای مسلح	بهره‌برداری از سامانه فرماندهی و کنترل مشترک از الزامات ایجاد تمرکز تلاش، سازمان‌دهی مناسب نیروها، امکان پیش‌دستی، حداکثر یکپارچگی، بهره‌گیری کامل از نیروها، توجه به اهداف کلی، پشتیبانی کامل و ارتقاء هماهنگی نیروها که از اصول به‌کارگیری نیروهای مشترک محسوب می‌شوند.
شکوهی و شیخ (۱۳۹۵)	تبیین لزوم بهره‌برداری از سامانه فرماندهی و کنترل مشترک در نیروهای مسلح	به‌کارگیری سامانه فرماندهی و کنترل مشترک از الزامات نیروهای مسلح است.
اسدی (۱۳۸۷)	ارتش در فاو (عملیات والفجر ۸)	نکات مثبت یگان‌های توپخانه در عملیات والفجر ۸ شامل: طرح فریب راهکنشی، تنوع و کثرت یگان‌ها، پیش‌بینی و تهیه مواضع، اصول حفاظتی، پشتیبانی مناسب و تدارک مهمات بودند.
جهانفر و محمدی فانج (۱۳۹۸)	شناسایی دستاوردها و نوآوری‌های پدافند هوایی ارتش ج.ا.ایران در عملیات والفجر ۸	نوآوری‌های پدافند هوایی در یازده بخش طبقه‌بندی شد که عبارت‌اند از تنوع و ترکیب جنگ‌افزارها، جابه‌جایی‌های ضربتی و سریع، پنهان ماندن از دید دشمن، فریب دشمن، کوچک‌سازی جنگ‌افزارها، رعایت اصول حفاظت

نویسندگان	عنوان	نتایج
		اطلاعات، تغییر چیدمان جنگ‌افزارها، انهدام موشک‌های هوا به زمین عراق، استفاده بهینه از شبکه دیده‌بان بصری، سبک‌سازی سامانه‌های پدافند هوایی و جابه‌جایی‌های مکرر. در نهایت اینکه دستاورد این نوآوری‌ها، مشتمل بر هدف قرار دادن هواپیماها و بالگردهای دشمن و برتری در میدان نبرد بود.
بهرامیان و بهشتی سرشت (۱۳۹۹)	بررسی راهکنش‌های فریب در عملیات والفجر ۸	در این عملیات با هدف بالا بردن ضریب موفقیت و غافل‌گیر کردن نیروهای عراقی، دو عملیات فریب در مناطق هورالعظیم و جزیره ام الرصاص انجام شد که یگان‌های شرکت‌کننده توانستند تمرکز دشمن را از منطقه اصلی عملیات منحرف کنند و در موفقیت نیروهای خط‌شکن برای فتح فاو نقش مهمی داشته باشند.
جنیدی و کیانی‌نژاد (۱۴۰۰)	نقش عوامل جغرافیای طبیعی در عملیات والفجر ۸	مؤلفه‌های جغرافیایی به‌ویژه هیدرولوژی منطقه عمدتاً تأثیر منفی زیادی بر عملیات‌های نیروهای خودی در عملیات والفجر ۸ داشته است؛ اما فرماندهان این عملیات با درایت و هوشمندی توانسته‌اند بر این محدودیت‌ها فایز آیند
محمودمولایی و همکاران (۱۳۹۹)	بازنمایی بسترهای تسهیل‌کننده تصمیم‌گیری فرماندهان در عملیات والفجر ۸	نتایج نشان داد، تصمیم‌گیری فرماندهان تحت تأثیر بسترهای تسهیل‌کننده‌ای چون تجارب خیبر و بدر، تفکر برد، اطلاعات دقیق، تجزیه و تحلیل ایده‌ها، استفاده از تجربه‌ی نظامی فرماندهان در جهت دستیابی به یک پیروزی قاطعانه بود.
Mahmod Molaei Kermany (2023)	تصمیم‌گیری در جنگ: تصمیم‌گیری فرماندهان ایرانی در جنگ عراق و ایران، مطالعه موردی عملیات والفجر ۸	تصمیم‌گیری فرماندهان در جنگ تحت تأثیر بستری از قبیل تجربه، تفکر برنده، اطلاعات دقیق و تحلیل ایده‌ها است.
Asadzade, P(2019).	جنگ و مذهب: جنگ ایران و عراق	ایران جنگ را نبرد بین مؤمن و کافر، مسلمان و کافر و حق و باطل ترسیم کرد. این راهبرد ابزار مؤثر در بسیج در زمان جنگ بود.

در این تحقیق تعداد ۱۰ پژوهش مرتبط مورد بررسی قرار گرفت که بیشترین اشتراک در تحقیق سرودی و همکاران (۱۳۹۹) با عنوان فنون مؤثر بر پیروزی عملیات والفجر ۸ بوده و

در سایر تحقیق‌ها به صورت موردی یکی از فنون مورد بررسی و واکاوی قرار گرفته که در بررسی پژوهشگران در فنون مؤثر بر پیروزی این عملیات مزید شد؛ اما، نقطه افتراق این تحقیق با پیشینه‌ها در بررسی نقش میانجی‌گری فرماندهی مشترک در فنون مؤثر بر پیروزی عملیات والفجر ۸ است که در هیچ‌کدام از تحقیق‌ها مورد بررسی قرار نگرفته و نوآوری این تحقیق در نقش کلیدی فرماندهی مشترک در مؤثر بودن این فنون است.

مبانی نظری

دفاع مقدس: جنگ تحمیلی عراق علیه ایران که ۸ سال (۱۳۵۹-۱۳۶۷) به طول انجامید. در این جنگ به دلیل آن‌که شرایط حمله مستقیم آمریکا فراهم نبود، در همین راستا، آمریکا عراق را به دلیل مناقشات مرزی گذشته و خوی قدرت‌طلبی صدام، بهترین گزینه برای حمله به ایران یافته بود. سرانجام رژیم بعث عراق، در ۳۱ شهریور ۵۹، با به‌کارگیری تمام توان نظامی و با عبور از مرزهای بین‌المللی و تجاوز به خاک ایران، شروع شد. مقام معظم رهبری درباره دفاع هشت‌ساله می‌فرماید: «هشت سال دفاع مقدس ما فقط یک امتداد زمانی و فقط یک برهه زمانی نیست؛ گنجینه عظیمی است که تا مدت‌های طولانی ملت ما می‌تواند از آن استفاده کند، آن را استخراج کند و مصرف کند و سرمایه‌گذاری کند. آن عزتی، اعتماد به نفسی، احساس اقتداری که از ناحیه‌ی معنویت رزمندگان ما و جامعه‌ی اسلامی ما احساس شد و توانست آن حادثه‌ی عجیب و شگفت‌انگیز یعنی پیروزی در دفاع مقدس و شکست نخوردن در مقابل تهاجم این همه دشمن را رقم بزند، آن خصوصیات، آن خصلت‌ها، برای ملت ما، برای کشور ما، یکی از بزرگ‌ترین نیازهاست» (ترابی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۶).

معیارهای فرماندهی مشترک

فرماندهی مشترک به‌منظور برقراری وحدت تلاش اجتناب‌ناپذیر خواهد بود:

الف - یک مأموریت کلی و مداوم که اجرای آن مستلزم شرکت یگان‌های قابل ملاحظه از دو یا چند نیرو بوده و لزوم هدایت راهبردی متحدی را ایجاب نماید؛
ب- هر ترکیبی به شرح زیر در موقعی که یگان‌های قابل ملاحظه دو یا چند نیرو درگیر آن شوند:

- ۱- یک عملیات در مقیاس وسیع که لازمه آن اجرای کنترل قطعی و مسلم بر اجرای عملیات راهکنشی یک نیروی بزرگ باشد؛
- ۲- یک منطقه جغرافیایی بزرگ که در آن مسئولیت واحدی برای هماهنگی مؤثر عملیات مختلف لازم باشد؛

۳- ضرورت استفاده همگانی و مشترک از امکانات آماد و پشتیبانی محدود (نیازی و همکاران، ۱۳۹۰).

عملیات والفجر ۸: چهار سال از جنگ بعد از فتح خرمشهر در حالی سپری شد که تغییر موازنه نظامی و سیاسی مورد انتظار به دست نیامد و در مقابل هر اقدام ایران، حامیان عراق با ارسال حمایت‌های گسترده مادی و معنوی دشمن را به حد بالایی از قدرت نظامی می‌رسانند. در این سال‌ها فکر پایان جنگ به هر شکلی مطرح شده بود و نیروهای ایران به دنبال تغییر این موازنه بودند. منطقه عملیاتی جنوب در مسیر جاده آبادان به اروند کنار در ساحل شرقی و غربی رودخانه اروند رود از ابتدای جنگ تقریباً مسکوت مانده بود و تنها آتش‌های پراکنده از دو طرف در آن اجرا می‌شد. نبود موفقیت کامل در منطقه شرق دجله برای دستیابی به محورهای منتهی به بصره و تهدید و تصرف این شهر توسط نیروهای ایرانی، نظر کارشناسان را به سمت استفاده از منطقه اروند کنار و شهر فاو به‌منظور تهدید بصره از جنوب متمایل نمود، ولی موانع بزرگی مانند رودخانه اروند با جزر و مد‌های بسیار شدید و کمبود وسایل و تجهیزات عبور از رودخانه و نیاز به عبور دادن حجم بسیار بالای تجهیزات از این رودخانه و احتمال پذیرش تلفات و ضایعات سنگین، باعث شد تا به دست‌آوردن راهی مناسب برای اجرای عملیات زمان قابل توجهی را به خود اختصاص دهد که فرماندهان جنگ ضمن انجام عملیات‌های محدود برای سردرگم کردن نیروهای عراق در فکر تصرف فاو بودند (اصغرزاده و نصیری، ۱۳۹۱: ۱۶۸).

سرانجام عملیات در سه محور طراحی و اجرا شد، محور نخست در منطقه اروند کنار برای تصرف شهر فاو و حرکت از جاده ابوالخصیب به طرف بصره به‌عنوان تک اصلی، در این محور نیروهای غواص و قایق سوار به‌عنوان خط‌شکن به دشمن یورش برده و نیروهای ارتش جمهوری اسلامی ایران شامل یگان‌های نصب پل، قرارگاه رعد نیروی هوایی و قرارگاه هوانیروز به همراه بیش از ۵۰ آتشبار توپخانه شامل نزدیک به ۱۰۰۰ قبضه توپ آتشی را بر روی دشمن اجرا نمودند که در طول ۸ سال دفاع مقدس بی‌سابقه بوده است (اصغرزاده و نصیری، ۱۳۹۱: ۱۶۹).

در محور دوم در منطقه شلمچه تک پشتیبانی محدودی انجام و در محور سوم از شلمچه تا کوشک در امتداد ۵۰ کیلومتری خط جبهه بیش از ۵ لشکر نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران در واقع یک عملیات انتحاری بسیار بزرگ را به نمایش گذاشتند. عملیاتی که هر چند نتوانست به تصرف خطوطی از دشمن منجر شود، ولی موفق شد بار سنگین پاتک‌های عراقی را در روزهای اولیه موفقیت عملیات در منطقه اروندکنار و فاو عراق

کاهش داده و موجب شود که نیروهای ایرانی بتوانند سرپل تصرفی خود را در منطقه بین اروندکنار و خور عبدالله تثبیت نمایند (همان).

مهم‌ترین فنون عملیات والفجر ۸:

راهکنش‌های نظامی جزئی از علم و فناوری محسوب می‌شوند (دادوند و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۹) و در همین راستا فنون عملیات والفجر ۸ به شرح زیر تبیین می‌شوند:

۱- غافلگیری و فریب: فرماندهان نظامی که یک بار توانسته بودند عراق را در هورالهوریزه غافلگیر کنند، این بار نیز با پیچیدگی بیشتر و بهره‌گیری از عامل فریب موفق شدند عراق را متوجه منطقه هور نمایند. غافلگیری عراق در فاو به حدی بود که تا دو روز پس از عملیات، ارتش این کشور تصور نمی‌کرد حمله بزرگ سال ۱۳۶۴ ایران از آن منطقه است و این به دلیل هجوم هم‌زمان ارتش در جبهه شمالی به‌عنوان تلاش پشتیبان و حمله نیروهای سپاه در جنوب منطقه به فاو بود که فریب نیروهای عراقی را به دنبال داشت؛

۲- بررسی دقیق زمین منطقه عملیات: تجربه عملیات‌های گذشته نشان داده بود که به دلیل آتش انبوه ارتش عراق و استفاده از تانک، حتی‌الامکان باید مناطقی برای عملیات انتخاب شود که بتوان در جناح‌های محدودتری با ماشین جنگی عراق روبه‌رو شد و به‌اصطلاح پیشانی جنگی محدود باشد. انتخاب منطقه فاو به طور استثنا این مسئله را شامل می‌شد؛ زیرا وجود خور عبدالله، اروند رود و خلیج فارس در غرب، شرق و جنوب زمین منطقه موجب می‌شد دشمن تنها از یک جناح بتواند به خط دفاعی حمله کند؛

۳- آتش‌های پشتیبانی: از ابتدای جنگ تحمیلی، عراق به‌طور گسترده و به‌عنوان یک عامل بازدارنده قوی برای رویارویی با حملات برق‌آسای ایران، از آتش مناسب سود می‌جست. در عملیات والفجر ۸ با توجه به موقعیت خاص جغرافیایی منطقه، تمهیدات لازم برای به‌کارگیری آتش انجام شد. به‌ویژه موقعیت منطقه باعث شد که به‌طور مؤثر از آتش توپخانه، هوانیروز، نیروی هوایی و هواناوهای دریایی استفاده شد؛

۴- پدافند هوایی: توان موشکی و پوشش هوایی مناسب منطقه، فعالیت نیروی هوایی عراق را بسیار محدود کرد. مهم‌تر از آن با به‌کارگیری راهکنش جدید برای فریب هواپیماهای عراق به‌منظور جلوگیری از حمله به سایت‌های موشکی، سایت هاگ با توان قابل ملاحظه‌ای مورد استفاده قرار گرفت و از توپ‌های ضد هوایی نیز به شکل انبوه استفاده شد به همین دلیل، انهدام هواپیما در عملیات والفجر ۸، در طول جنگ بی‌سابقه بود. طبق اسناد معتبر، ۷۰ فروند از هواپیماها و پنج فروند بالگرد عراقی در این عملیات سرنگون شدند و گمان می‌رود تعداد دیگری نیز آسیب دیدند که توانستند خود را به داخل عراق

برسانند. در این عملیات شبکه فرماندهی و کنترل در قرارگاه شاهد تشکیل و شهید ستاری برای هماهنگی در خصوص پدافند هوایی در این قرارگاه حضور داشتند؛

۵- عبور غواصان از اروند: این عامل را باید یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های عملیات والفجر ۸ دانست. درواقع عبور از اروندرود با عرض و عمق زیاد و شتاب بسیار بالای این رودخانه که به گفته برخی کارشناسان به حدود ۷۰ کیلومتر در ساعت می‌رسید، کار بسیار پیچیده و خطیری بود که می‌بایست دقیق و با آگاهی از جوانب امر صورت می‌گرفت. در غیر این صورت علاوه بر این که موفقیت عملیات در پرده ابهام قرار می‌گرفت، تعداد بسیار زیادی غواص نیز شهید می‌شدند. این مسئله آن اندازه مخاطره‌انگیز بود که از نظر کلاسیک، عملیات عبور از اروندرود از ریسک بالایی برخوردار بوده و موفقیت بالایی برای آن تصور نمی‌شد؛ اما، دقت نظر فرماندهان در دستیابی به اطلاعات لازم از وضعیت رودخانه، آموزش‌های خاص برای عبور از اروند و انتخاب حساب شده غواص‌ها، انتخاب مناسب‌ترین نقطه برای عبور با توجه به عرض رودخانه و توجه کافی به حالت‌های مختلف جزرومد آب، احداث پل‌های متعدد بر روی رودخانه توسط یگان‌های مهندسی باعث شد شکل جدیدی از عملیات نظامی انجام شود که در نوع خود در تاریخ نظامی جنگ‌های معاصر بی‌سابقه بود، و نیروهای خودی با اقتدار کامل، ضمن عبور از اروند و شکستن خط، منطقه را تصرف کردند. در این زمینه، ماهر عبدالرشید، فرمانده سپاه سوم عراق چنین می‌گوید: «ایران در عملیات جاری خود روش‌های نظامی نوینی را به کار برده است و برخلاف توقع، در شرایط جوی سختی که باران‌های شدید می‌بارید، با استفاده از مردان قورباغه‌ای و پیش‌قراولان رزمی، حمله خود را به مواضع ما آغاز کرد؛

۶- نیروی مانوری: نیروی مانوری گروهی از نظامیان حرفه‌ای هستند که آموزش دیده‌اند تا در شرایط مختلف مانورهای نظامی انجام دهند. این نیروها به‌عنوان بخشی از نیروی زمینی فعالیت می‌کنند و برای انجام وظایف نظامی مانند راهکنش‌های جنگی، نگهداری، آموزش و تمرین و سایر فعالیت‌های مرتبط با نیروی زمینی تخصص دارند. نیروهای مانوری بیشتر به سلاح‌های نظامی مجهز و باید در مواقع اضطراری و نبرد آماده واکنش باشند. مانور نظامی به معنای حالت آماده به کار و تأمین انتظامات نظامی در عملیات‌های نظامی است (وزارت دفاع ایالات متحده، ۲۰۲۱)؛

۷- وحدت فرماندهی: در این عملیات تلفیق یگان‌های ارتش و سپاه در قالب عملیات مشترک تحت فرماندهی قرارگاه خاتم‌الانبیاء(ص) با ترکیب همگون نیروها، امکان برنامه‌ریزی، ضمانت اجرای تصمیمات را به راحتی میسر می‌ساخت. این موضوع یکی از ویژگی‌های مهم عملیات به شمار می‌رفت. افزون بر این حضور چشمگیر امکانات دولت نیز

یکی دیگر از عوامل مؤثر بر افزایش توان رزمی بود. لزوم عملیات موفق و نیاز به امکانات بیشتر در زمینه فتح فاو به‌منظور پایان دادن به جنگ که در راستای راهبرد رسمی کشور قرار داشت، همگرایی نیروها را بیش از گذشته طلب می‌نمود (اصغرزاده و نصیری، ۱۳۹۱: ۱۶۸؛ اسدی، ۱۳۸۷: ۱۸۴).

روش‌شناسی

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و با رویکرد تحقیقات آمیخته (کیفی-کمی) به روش اکتشافی انجام یافته است.

روش نمونه‌گیری بخش کیفی پژوهش حاضر به‌صورت هدفمند و اطلاعات محور است؛ یعنی بر اساس هدف تحقیق و نیز نمونه‌ای استفاده نمودیم که غنی‌ترین اطلاعات را می‌تواند به‌صورت غیر احتمالی و بر اساس اهداف پژوهش از اسناد و مصاحبه به ما بدهند. لذا، مصاحبه خبرگانی که در عملیات والفجر ۸ دارای تجارب بودند در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران (این جامعه به علت در دسترس بودن انتخاب شده) به صورت غیراحتمالی به تعداد ۹ نفر انتخاب شدند و نقش فرماندهی مشترک در فنون نظامی مؤثر در پیروزی عملیات والفجر ۸ مورد واکاوی قرار گرفت.

جامعه آماری بخش کمی تحقیق نیز از پیشکسوتان هیئت معارف جنگ شهید سپهبد صیاد شیرازی به تعداد ۳۴ نفر در سال ۱۴۰۲ بودند که به دلیل در دسترس بودن این صاحب‌نظران به صورت تمام شمار انتخاب شدند و تعداد ۳۴ پرسشنامه که با مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت تنظیم شده بود توزیع و برای تجزیه و تحلیل داده‌های آماری، به دلیل پایین بودن تعداد جامعه آماری و قابلیت نرم‌افزار Smart PLS در پشتیبانی از این محدودیت از مدل‌سازی معادلات ساختاری در این نرم‌افزار استفاده شده است.

لذا به روش کدگذاری واحدهای معنادار در مقولات و دسته‌های مفهومی با درجه انتزاع بالا طبقه‌بندی و به بررسی تفاوت این مجموعه‌های ایجاد شده با یکدیگر پرداخته شد؛ بنابراین، محقق نیز ابتدا کدهای اولیه را بر اساس مصاحبه و تجربه افراد از علوم و فنون مؤثر در عملیات والفجر ۸ کاوش نموده و نسبت به دسته‌بندی آن اقدام شد.

یافته‌ها

جدول ۱: مقوله‌های احصاء شده مصاحبه و مبانی نظری

کد محوری	مقوله‌های احصاء شده	مرجع
فرماندهی مشترک	هدف مشترک نیروها پیروزی در فاو	مبانی نظری و مصاحبه سرلشگر پاسدار سید یحیی صفوی

مبانی نظری و مصاحبه سرلشگر پاسدار سید یحیی صفوی مصاحبه با سرگرد محمد عدنان	هماهنگی در طرح ریزی و اجرای عملیات	
مبانی نظری و مصاحبه سرلشگر پاسدار سید یحیی صفوی	هماهنگی بین ارتش و سپاه	
مصاحبه سردار یعقوب زهدی معاون امور تخصصی قرارگاه مرکزی خاتم الانبیا(ص)	به کارگیری هوشمندان توپخانه	آتش‌های پشتیبانی
مصاحبه امیر سرتیپ یوسف قربانی فرمانده هوانیروز	استفاده جسورانه از هوانیروز	
مصاحبه سردار یعقوب زهدی معاون امور تخصصی قرارگاه مرکزی خاتم الانبیاء (ص) مصاحبه با سرگرد محمد عدنان	مسیر بصره به فاو زیر برد توپخانه	
مصاحبه امیر سرتیپ یوسف قربانی فرمانده هوانیروز	وجاهت بالگرد کبرا	
مبانی نظری و مصاحبه امیر سرتیپ عبدالعلی پورشاسب	احداث پل‌های متعدد بر روی رودخانه	عبور غواصان از اروند
مبانی نظری	آموزش‌های خاص برای عبور از اروند	
مبانی نظری و مصاحبه امیر سرتیپ عبدالعلی پورشاسب	انتخاب حساب شده غواص‌ها	
مبانی نظری مصاحبه با سرهنگ دوم شوان عبدالقادر	انتخاب مناسب‌ترین نقطه برای عبور با توجه به عرض رودخانه	
مبانی نظری	توجه کافی به حالت‌های مختلف جزر و مد	
مبانی نظری	خط‌شکنی غواص‌ها و سرپل‌گیری و آماده‌سازی ساحل برای ورود نیروهای مانوری	
مصاحبه امیر سرتیپ عبدالعلی پورشاسب جانشین رئیس پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس	رعایت حفاظت اطلاعات	غافلگیری و فریب

مصاحبه سردار یعقوب زهدی معاون امور تخصصی قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا(ص)	جهاد سازندگی برای یگان‌های توپخانه سوله‌هایی با ابعاد ۲ در ۵ متر از پروفیل قوطی و پوشش تخته‌ای به جهت سهولت در نصب تهیه نمود	
مصاحبه سردار یعقوب زهدی معاون امور تخصصی قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا(ص)	احداث ۱۵۰۰ سنگر و ایجاد خط آتش	
مصاحبه امیر سرتیپ براتعلی غلامی حسن‌آبادی مشاور فرمانده معظم کل قوا در امور پدافند هوایی	ایجاد دام؛ هواپیماهایی را که به سمت سایت راداری غیر حقیقی (دام) حرکت می‌کردند مورد اثابت گلوله بودند.	
مصاحبه سردار قربانی (فرمانده اسبق لشکر ۲۵ کربلا)	اعزام نیروی شهادت‌طلب	
مصاحبه سردار یعقوب زهدی معاون امور تخصصی قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا(ص)	سامانه‌ای با ترکیب رادار و دوربین دکل نیروی دریایی	
مصاحبه سردار یعقوب زهدی معاون امور تخصصی قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا(ص)	آنتن‌سار ۱۳۰ میلی‌متری برای مقابله با شناورهای عراقی	
مصاحبه سردار یعقوب زهدی معاون امور تخصصی قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا(ص)	استفاده از پهپاد برای عکس‌برداری از مواضع دشمن و مشاهده آماج توپخانه و نتایج تیراندازی	پدافند هوایی
مصاحبه امیر سرتیپ براتعلی غلامی حسن‌آبادی	ایجاد سایت‌های پدافندی آماده درگیری	
مصاحبه امیر سرتیپ براتعلی غلامی حسن‌آبادی	استفاده از پوشش‌های گیاهی زنده برای استتار سیستم‌های پدافندی هاگ	
مصاحبه امیر سرتیپ براتعلی غلامی حسن‌آبادی	استفاده از سایت‌های فریب برای فریب شناسایی دشمن	
مبانی نظری و مصاحبه سردار یعقوب زهدی معاون امور تخصصی قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا(ص)	استفاده از توپ‌های ضد هوایی نیز به شکل انبوه	
مصاحبه امیر سرتیپ براتعلی غلامی حسن‌آبادی مشاور فرمانده معظم کل	تأسیس قرارگاه پدافندی و آفندی رعد	نیروی هوایی

قوا در امور پدافند هوایی		
مصاحبه امیر سرتیپ براتعلی غلامی حسن‌آبادی مشاور فرمانده معظم کل قوا در امور پدافند هوایی	ساقط نمودن بیش از ۷۰ فروند جنگنده دشمن شدند	
مصاحبه امیر سرتیپ براتعلی غلامی حسن‌آبادی مشاور فرمانده معظم کل قوا در امور پدافند هوایی	جلوگیری از سرازیر شدن ۲۸۰ تن مهمات در فاو توسط ارتش عراق	
مصاحبه سردار یعقوب زهدی، اسناد منتشرشده دانشگاه تربیت پاسدار امام حسین(ع)	هماهنگی حرکت نیروهای موج دوم (قایق سواران) با جریان جزرومد آب	نیروهای مانوری
مصاحبه سردار یعقوب زهدی معاون امور تخصصی قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیاء(ص)	سرپل‌گیری و ورود نیروهای مانوری به ساحل و توسعه سرپل	
مصاحبه سردار یعقوب زهدی	تسلط بر جاده‌های البحار، راهبردی و أم‌القصر در آستانه شهر فاو	
اسناد منتشر شده دانشگاه تربیت پاسدار امام حسین(ع) مصاحبه با سرهنگ دوم شوان عبدالقادر	توسعه عملیات به سمت کارخانه نمک	
اسناد منتشر شده دانشگاه تربیت پاسدار امام حسین(ع)	تشکیل خط پدافندی در شمال کارخانه نمک	

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

تحلیل کیفی یافته‌ها

از فنون مؤثر در عملیات والفجر ۸ طی کدگذاری مصاحبه ۹ صاحب‌نظر و بررسی مبانی نظری، ۳۳ مقوله و ۷ کد محوری به دست آمد.

- در کد محوری آتشی‌های پشتیبانی، ۳ مقوله یافت شد که شامل: ۱- هدف مشترک نیروها پیروزی در فاو؛ ۲- هماهنگی در طرح‌ریزی و اجرای عملیات؛ ۳- هماهنگی بین ارتش و سپاه هستند.

- در کد محوری فرماندهی مشترک، ۴ مقوله یافت شد که شامل: ۱- به‌کارگیری هوشمندانه توپخانه؛ ۲- استفاده جسورانه از هوانیروز؛ ۳- مسیر بصره به فاو زیر برد توپخانه؛ ۴- وجاهت بالگرد کبرا هستند.
- در کد محوری عبور غواصان از اروند، ۶ مقوله یافت شد که شامل: ۱- احداث پل‌های متعدد بر روی رودخانه؛ ۲- آموزش‌های خاص برای عبور از اروند؛ ۳- انتخاب حساب شده غواص‌ها؛ ۴- انتخاب مناسب‌ترین نقطه برای عبور با توجه به عرض رودخانه؛ ۵- توجه کافی به حالت‌های مختلف جزرومد؛ ۶- خط‌شکنی غواص‌ها و سرپل‌گیری و آماده‌سازی ساحل برای ورود نیروهای مانوری هستند.
- در کد محوری غافلگیری و فریب، ۶ مقوله یافت شد که شامل: ۱- رعایت حفاظت اطلاعات؛ ۲- جهاد سازندگی برای یگان‌های توپخانه سوله‌هایی با ابعاد ۲ در ۵ متر از پروفیل قوطی و پوشش تخته‌ای به جهت سهولت در نصب تهیه نمود؛ ۳- احداث ۱۵۰۰ سنگر و ایجاد خط آتش؛ ۴- ایجاد دام؛ هواپیمایی را که به سمت سایت راداری غیر حقیقی (دام) حرکت می‌کردند مورد اصابت گلوله بودند؛ ۵- اعزام نیروی شهادت‌طلب هستند.
- در کد محوری پدافند هوایی، ۷ مقوله یافت شد که شامل: ۱- سامانه‌ای با ترکیب رادار و دوربین دکل نیروی دریایی؛ ۲- آتشبار ۱۳۰ میلی‌متری برای مقابله با شناورهای عراقی؛ ۳- استفاده از پهپاد برای عکس‌برداری از مواضع دشمن و مشاهده آماج توپخانه و نتایج تیراندازی؛ ۴- ایجاد سایت‌های پدافندی آماده درگیری؛ ۵- استفاده از پوشش‌های گیاهی زنده برای استتار سامانه‌های پدافندی هاگ؛ ۶- استفاده از سایت‌های فریب برای فریب شناسایی دشمن؛ ۷- استفاده از توپ‌های ضد هوایی نیز به شکل انبوه هستند.
- در کد محوری نیروی هوایی، ۳ مقوله یافت شد که شامل: ۱- تأسیس قرارگاه پدافندی و آفندی رعد؛ ۲- ساقط نمودن بیش از ۷۰ فروند جنگنده دشمن شدند؛ ۳- جلوگیری از سرازیر شدن ۲۸۰ تن مهمات در فاو توسط ارتش عراق هستند.
- در کد محوری نیروهای مانوری، ۳ مقوله یافت شد که شامل: ۱- هماهنگی حرکت نیروهای موج دوم (قایق سواران) با جریان جزرومد آب؛ ۲- سرپل‌گیری و ورود نیروهای مانوری به ساحل و توسعه سرپل؛ ۳- تسلط بر جاده‌های البحار، راهبردی و أم‌القصر در آستانه شهر فاو، توسعه عملیات به سمت کارخانه نمک؛ ۴- تشکیل خط پدافندی در شمال کارخانه نمک هستند.

ارزیابی مدل در نرم‌افزار Smart PLS

در این فرآیند ابتدا مدل اندازه‌گیری ارزیابی می‌شود و روایی و پایایی آن برحسب معیارهای مطرح در مدل‌های بیرونی مورد بررسی قرار می‌گیرند. سپس در صورت تأیید پایایی، روایی و شاخص اشتراک مدل اندازه‌گیری می‌توان به ارزیابی مدل ساختاری (درونی) پرداخت.

ارزیابی مدل اندازه‌گیری (مدل بیرونی)

ارزیابی پایایی مدل اندازه‌گیری

دو عامل در ارزیابی پایایی مدل‌های بیرونی مطرح است: تک‌بعدی بودن و پایایی درونی (ضریب قابلیت اطمینان ساختاری). برای تأیید عامل اول یعنی تک‌بعدی بودن، باید مقدار عاملی بزرگ‌تر از $0/6$ باشد. در عامل دوم نیز آلفای کرونباخ باید از $0/7$ بزرگ‌تر باشند. همان‌طور که از نتایج جدول زیر مشاهده و پایایی مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۲: مقادیر بارهای عاملی و پایایی ترکیبی

بار عاملی	مقوله‌های احصاء شده	Cronbach	کد محوری
0/714	هدف مشترک نیروها پیروزی در فاو	0/845	فرماندهی مشترک
0/711	هماهنگی در طرح‌ریزی و اجرای عملیات		
0/733	هماهنگی بین ارتش و سپاه		
0/614	به‌کارگیری هوشمندان توپخانه	0/901	آتش‌های پشتیبانی
0/874	استفاده جسورانه از هوانیروز		
0/948	مسیر بصره به فاو زیر برد توپخانه		
0/909	وجاهت بالگرد کبرا		
0/842	احداث پل‌های متعدد بر روی رودخانه	0/780	عبور غواصان از اروند
0/815	آموزش‌های خاص برای عبور از اروند		
0/852	انتخاب حساب شده غواص‌ها		
0/793	انتخاب مناسب‌ترین نقطه برای عبور با توجه به عرض رودخانه		
0/747	توجه کافی به حالت‌های مختلف جزر و مد		
0/804	اطلاعات لازم از وضعیت رودخانه	0/774	غافلگیری و فریب
0/834	رعایت حفاظت اطلاعات		
0/662	جهاد سازندگی برای یگان‌های توپخانه سوله‌هایی با ابعاد ۲ در ۵ متر از پروفیل قوطی و پوشش تخته‌ای به جهت سهولت در نصب تهیه نمود.		
0/756	احداث ۱۵۰۰ سنگر و ایجاد خط آتش		
0/839	ایجاد دام؛ هواپیماهایی را که به سمت سایت راداری غیر حقیقی (دام) حرکت می‌کردند مورد		

بار عاملی	مقوله‌های احصاء شده	Cronbach	کد محوری
	اصابت گلوله بودند		
۰/۸۸۵	اعزام نیروی شهادت‌طلب		
۰/۷۹۰	سامانه‌ای با ترکیب رادار و دوربین دکل نیروی دریایی	۰/۸۴۹	پدافند هوایی
۰/۷۰۷	آتشبار ۱۳۰ میلی‌متری برای مقابله با شناورهای عراقی		
۰/۷۵۴	استفاده از پهپاد برای عکس‌برداری از مواضع دشمن و مشاهده آماج توپخانه و نتایج تیراندازی		
۰/۸۸۱	ایجاد سایت‌های پدافندی آماده درگیری		
۰/۸۳۵	استفاده از پوشش‌های گیاهی زنده برای استتار سامانه‌های پدافندی هاگ		
۰/۶۰۸	استفاده از سایت‌های فریب برای فریب شناسایی دشمن		
۰/۸۹۴	استفاده از توپ‌های ضد هوایی نیز به شکل انبوه	۰/۷۰۶	نیروی هوایی
۰/۸۰۱	تأسیس قرارگاه پدافندی و آفندی رعد		
۰/۸۹۷	ساقط نمودن بیش از ۷۰ فروند جنگنده دشمن شدند		
۰/۷۷۵	جلوگیری از سرازیر شدن ۲۸۰ تن مهمات در فاو توسط ارتش عراق	۰/۸۰۴	نیروهای مانوری
۰/۸۴۱	هماهنگی حرکت نیروهای موج دوم (قایق سواران) با جریان جزر و مد آب		
۰/۷۳۴	سرپل‌گیری و ورود نیروهای مانوری به ساحل و توسعه سرپل		
۰/۷۹۱	تسلط بر جاده‌های البحار، راهبردی و أم‌القصر در آستانه شهر فاو		
۰/۶۸۷	توسعه عملیات به سمت کارخانه نمک		
۰/۷۰۶	تشکیل خط پدافندی در شمال کارخانه نمک		

ارزیابی روایی مدل اندازه‌گیری

دو نوع روایی در این بخش مطرح است: روایی همگرا و روایی واگرا. روایی همگرا به این معنی است که متغیر پنهان به‌طور مناسب توسط متغیرهای آشکار توضیح داده می‌شود. برای سنجش روایی همگرا از متوسط واریانس استخراج‌شده، استفاده می‌شود که حداقل مقدار قابل قبول آن ۰/۵ است. وجود روایی واگرا نیز به این معنی است که متغیر پنهان توسط متغیرهای آشکار خودش بهتر از متغیرهای عوامل دیگر توضیح داده می‌شود؛ که در

مدل‌سازی مسیری PLS از معیار فورنل- لارکر برای سنجش آن استفاده می‌کنیم. معیار فورنل- لارکر بیان می‌کند که یک متغیر باید در مقایسه با معرف‌های سایر متغیرهای پنهان، پراکندگی بیشتری را در بین معرف‌های خود داشته باشد یا به عبارت دیگر متوسط واریانس استخراج شده هر متغیر پنهان باید بیشتر از بالاترین توان دوم همبستگی آن متغیر با سایر متغیرهای پنهان باشد و همچنین با توجه به جدول زیر میزان $AVE > CR$ بوده و می‌توان ادعا کرد که هر متغیر با یکدیگر همبستگی و همگرایی دارند.

جدول ۳: ارزیابی روایی مدل اندازه‌گیری

	فرماندهی مشترک	آتش‌های پشتیبانی	عبور غواصان از اروند	غافلگیری و فریب	پدافند هوایی	نیروی هوایی	نیروهای مانوری	CR	AVE
فرماندهی مشترک	۰/۸۰۶							۰/۷۸۹	۰/۸۵۴
آتش‌های پشتیبانی	۰/۳۴۰	۰/۸۸۳						۰/۷۶۵	۰/۸۷۵
عبور غواصان از اروند	۰/۴۶۲	۰/۷۰۳	۰/۸۴۲					۰/۷۴۰	۰/۸۹۱
غافلگیری و فریب	۰/۴۲۳	۰/۶۸۳	۰/۳۸۴	۰/۷۴۰				۰/۷۱۱	۰/۷۹۱
پدافند هوایی	۰/۳۵۱	۰/۴۴۸	۰/۵۱۴	۰/۱۶۴	۰/۴۹۱			۰/۶۲۴	۰/۶۲۸
نیروی هوایی	۰/۲۳۷	۰/۳۳۹	۰/۴۳۸	۰/۴۹۷	۰/۵۱۱	۰/۲۹۷		۰/۸۱۴	۰/۷۸۱
نیروهای مانوری	۰/۱۴۵	۰/۳۱۴	۰/۲۶۴	۰/۲۷۴	۰/۲۹۴	۰/۲۹۴	۰/۳۱۴	۰/۷۱۸	۰/۶۹۷

اندازه‌گیری (شاخص اشتراک)

این شاخص توانایی مدل را در پیش‌بینی متغیرهای مشاهده‌پذیر از طریق مقادیر متغیر پنهان متناظرشان می‌سنجد. مقادیر مثبت این شاخص نشانگر کیفیت مناسب و قابل قبول مدل اندازه‌گیری است. در جدول زیر مقادیر شاخص اشتراک مربوط به هر یک از متغیرها درج شده و همان‌طور که مشاهده می‌شود مقادیر مثبت و بزرگ‌تر از صفر هستند.

جدول ۴: نتایج آزمون کیفیت مدل اندازه‌گیری

CV Com	مؤلفه
۰/۲۶۴	فرماندهی مشترک
۰/۳۰۴	آتش‌های پشتیبانی

۰/۱۵۷	عبور غواصان از اروند
۰/۲۸۲	غافلگیری و فریب
۰/۳۱۹	پدافند هوایی
۰/۳۰۰	نیروی هوایی
۰/۲۱۵	نیروهای مانوری

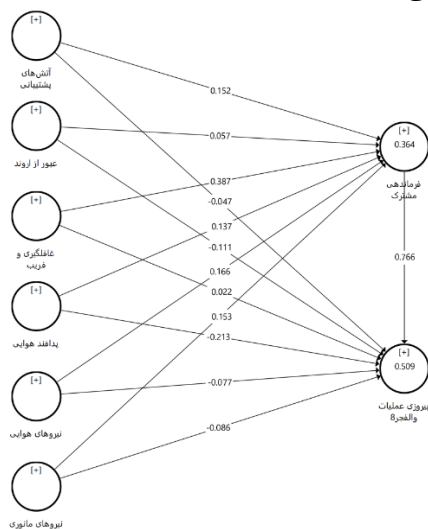
ارزیابی مدل مفهومی تحقیق (اعتبار سنجی)

بعد از ارزیابی مدل اندازه‌گیری و تأیید پایایی و روایی مدل، می‌توان به ارزیابی مدل ساختاری پرداخت که از دو معیار برای ارزیابی این مدل استفاده می‌شود.

ضریب تعیین (R^2)

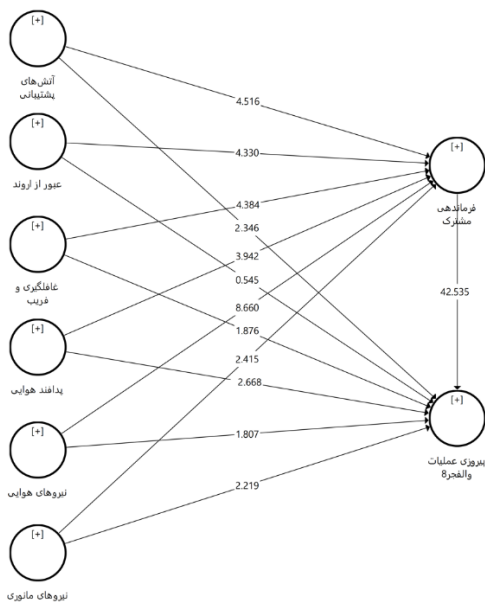
معیار اساسی برای ارزیابی میزان تبیین متغیرهای وابسته، ضریب تعیین است. ضریب تعیین نشان می‌دهد که چند درصد از تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود. مقدار این ضریب از ۰ تا ۱ متغیر است.

چن^۱ (۱۹۸۸)، مقادیر نزدیک به ۰/۶۷ را مطلوب، نزدیک به ۰/۳۳ را معمولی و نزدیک به ۰/۱۹ را ضعیف ارزیابی می‌نماید.

شکل ۲: مدل در حالت ضریب معانی ساختاری

¹: Chin

شکل ۳: مدل در حالت اعداد معناداری

ارزیابی ضرایب مسیر بین متغیرهای پنهان در مدل صورت می‌گیرد. اندازه ضریب مسیر، بیانگر قوت رابطه بین دو متغیر پنهان است. بعلاوه، باید به علامت جبری ضریب مسیر نیز توجه کرد. در این تحقیق برای به دست آوردن t آماری نیز از آزمون بوت استراپ با ۳۴ تکرار (به تعداد نمونه آماری) استفاده شده است.

جدول ۵- نتایج آزمون مسیر

مسیر	ضریب مسیر (β)	مقدار بحرانی (t)	سطح معنادار (P)	نتیجه در سطح ۵٪
آتش‌های پشتیبانی پیروزی والفجر ۸	- ۰/۰۴۷	۲/۳۴۶	۰/۰۸۶	میانجی کامل
آتش‌های پشتیبانی فرماندهی مشترک	۰/۱۵۲	۴/۵۱۶	۰/۰۰۰	تأیید با احتمال ۰/۹۹
فرماندهی مشترک پیروزی والفجر ۸	۰/۷۶۶	۴۲/۵۳۵	۰/۰۰۰	
عبور غواصان از اروند پیروزی والفجر ۸	- ۰/۱۱۱	۰/۵۴۵	۰/۰۷۰	میانجی کامل
عبور غواصان از اروند فرماندهی مشترک	۰/۰۵۷	۴/۳۳۰	۰/۰۰۰	تأیید با احتمال ۰/۹۹
فرماندهی مشترک پیروزی والفجر ۸	۰/۷۶۶	۴۲/۵۳۵	۰/۰۰۰	
غافلگیری و فریب پیروزی والفجر ۸	- ۰/۰۲۲	۱/۸۷۶	۰/۲۱۰	میانجی کامل

تأیید با احتمال ۰/۹۹	۰/۰۰۰	۴/۳۸۴	۰/۳۸۷	غافلگیری و فریب فرماندهی مشترک
	۰/۰۰۰	۴۲/۵۳۵	۰/۷۶۶	فرماندهی مشترک پیروزی والفجر ۸
میانجی کامل تأیید با احتمال ۰/۹۹	۰/۲۴۵	۲/۶۶۸	- ۰/۲۱۳	پدافند هوایی پیروزی والفجر ۸
	۰/۰۰۰	۳/۹۴۲	۰/۱۷۳	پدافند هوایی فرماندهی مشترک
	۰/۰۰۰	۴۲/۵۳۵	۰/۷۶۶	فرماندهی مشترک پیروزی والفجر ۸
میانجی کامل تأیید با احتمال ۰/۹۹	۰/۰۰۰	۱/۸۰۷	- ۰/۰۷۷	نیروی هوایی پیروزی والفجر ۸
	۰/۰۰۰	۸/۶۶۰	۰/۱۶۶	نیروی هوایی فرماندهی مشترک
	۰/۰۰۰	۴۲/۵۳۵	۰/۷۷۶	فرماندهی مشترک پیروزی والفجر ۸
میانجی کامل تأیید با احتمال ۰/۹۹	۰/۰۰۰	۲/۲۱۹	- ۰/۰۸۶	نیروی مانوری پیروزی والفجر ۸
	۰/۰۰۰	۲/۴۱۵	۰/۱۵۳	نیروی مانوری فرماندهی مشترک
	۰/۰۰۰	۴۲/۵۳۵	۰/۷۶۶	فرماندهی مشترک پیروزی والفجر ۸

طبق جدول شماره ۵، نتایج آزمون مسیرها نشان داد که مقدار Pvalue برای هر کدام از مؤلفه‌ها بجز عامل نیروی هوایی در مسیر مستقیم (بدون نقش میانجی) بزرگ‌تر از ۰/۰۵ به دست آمده و مقدار Tvalue نیز در خارج بازه ۱/۹۶- و ۱/۹۶+ قرار دارد، بنابراین، با توجه به مقدار B فرماندهی مشترک با ضریب تعیین مطلوب (۰/۷۶۶) به‌عنوان میانجی کامل برای عوامل پیروزی عملیات والفجر ۸ شامل: آتش‌های پشتیبانی، عبور غواصان از اروند، غافلگیری و فریب، پدافند هوایی، نیروی هوایی و نیروهای مانوری تأیید شدند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

از فنون مؤثر در عملیات والفجر ۸ طی کدگذاری مصاحبه ۹ صاحب‌نظر و بررسی مبانی نظری، فنون آتش‌های پشتیبانی، عبور غواصان از اروند، غافلگیری و فریب، پدافند هوایی، نیروی هوایی و نیروهای مانوری احصاء شدند و کد محوری فرماندهی مشترک نقش میاجی‌گری کامل را در این فنون ایفا نمود.

مقوله‌های فنون نظامی مؤثر در پیروزی این عملیات در مؤلفه آتش‌های پشتیبانی (به‌کارگیری هوشمندانه توپخانه، استفاده جسورانه از هوانیروز، مسیر بصره به فاو زیر برد توپخانه، وجاهت بالگرد کبرا)، عبور غواصان از اروند (احداث پل‌های متعدد بر روی رودخانه، آموزش‌های خاص برای عبور از اروند، انتخاب حساب شده غواص‌ها، انتخاب مناسب‌ترین نقطه برای عبور با توجه به عرض رودخانه، توجه کافی به حالت‌های مختلف جزر و مد، اطلاعات لازم از وضعیت رودخانه)، غافلگیری و فریب (رعایت حفاظت اطلاعات، احداث سوله‌هایی با ابعاد ۲ در ۵ متر از پروفیل قوطی و پوشش تخته‌ای، احداث ۱۵۰۰ سنگر و ایجاد خط آتش، ایجاد دام؛ هواپیماهایی را که به سمت سایت راداری غیرحقیقی (دام)

حرکت می‌کردند، اعزام نیروی شهادت‌طلب، پدافند هوایی (سامانه‌ای با ترکیب رادار و دوربین دکل نیروی دریایی، آتشبار ۱۳۰ میلی‌متری برای مقابله با شناورهای عراقی، استفاده از پهپاد برای عکس‌برداری از مواضع دشمن و مشاهده آماج توپخانه و نتایج تیراندازی، ایجاد سایت‌های پدافندی آماده درگیری، استفاده از پوشش‌های گیاهی زنده برای استتار سامانه‌های پدافندی هاگ، استفاده از سایت‌های فریب برای فریب شناسایی دشمن، استفاده از توپ‌های ضد هوایی نیز به شکل انبوه، نیروی هوایی (تأسیس قرارگاه پدافندی و آفندی رعد، ساقط نمودن بیش از ۷۰ فروند جنگنده دشمن شدند، جلوگیری از سرازیر شدن ۲۸۰ تن مهمات در فاو توسط ارتش عراق) و نیروهای مانوری (هماهنگی حرکت نیروهای موج دوم (قایق سواران) با جریان جزر و مد آب، سرپل‌گیری و ورود نیروهای مانوری به ساحل و توسعه سرپل، تسلط بر جاده‌های البحار، راهبردی و أم‌القصر در آستانه شهر فاو، توسعه عملیات به سمت کارخانه نمک و تشکیل خط پدافندی در شمال کارخانه نمک) تأیید شدند که با میانجی‌گری فرماندهی مشترک (هدف مشترک پیروزی در فاو، طرح‌ریزی و اجرای عملیات مشترک، هماهنگی بی‌نظیر بین ارتش و سپاه) منجر به پیروزی عملیات والفجر ۸ شده است.

از نوآوری‌های این تحقیق بررسی نقش میانجی‌گری فرماندهی مشترک در فنون نظامی مؤثر در پیروزی عملیات والفجر ۸ را می‌توان ذکر کرده و به اهمیت نقش فرماندهی در عملیات‌ها نظامی اشاره نمود.

پیشنهاد در راستای نتایج تحقیق:

- ۱- از آنجایی که نیروهای مسلح جمهوری اسلامی از ارتش، سپاه و بسیج تشکیل و در این سازمان‌ها نیروی زمینی، هوایی، دریایی و... به‌صورت جداگانه تشکیل گردیده، از این‌رو پژوهش حاضر ضرورت فرماندهی مشترک در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران را نشان می‌دهد و لازم است تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران نیروهای مسلح بررسی‌های لازم برای زمینه‌سازی ارتقاء فرماندهی مشترک بر اساس شرایط کشور را فراهم نمایند؛
- ۲- از الزام‌های جایگاه‌های فرماندهی در رده لشکر و بالاتر گذراندن دوره عملیات مشترک و مرکب در دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا باشد؛
- ۳- با توجه به سطح علمی دانشگاه فرماندهی و ستاد و اساتید باتجربه در عملیات‌های مشترک و مرکب، از سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نیز برای طی دوره عملیات مشترک و مرکب دانشجو پذیرش شود؛
- ۴- بر اهمیت فرماندهی مشترک برای فرماندهان رده بالاتر بر اساس نتایج این مقاله تأکید شود.

منابع فارسی:

- بهرامیان، صادق، بهشتی سرشت، محسن. (۱۳۹۹). بررسی راهکنش‌های فریب در عملیات والفجر ۸. تاریخ‌نامه انقلاب، ۴(۴۱ تا ۴۲).
- جنیدی، رضا، کیانی نژاد، بشیر. (۱۴۰۰). نقش عوامل جغرافیای طبیعی در عملیات والفجر ۸. جغرافیای نظامی و امنیتی، ۴(۱).
- محمودمولایی، سلاجقه، سنجر، منظری توکلی. (۱۳۹۹). بازنمایی بسترهای تسهیل‌کننده تصمیم‌گیری فرماندهان در عملیات والفجر ۸. سیاست پژوهی ایرانی (سپهر سیاست سابق)، ۷(۲۵).
- رشیدی، مجید، شاه‌محمدی، محمد، اردلان، امید، نیازی، علی. (۱۴۰۳). الگوی ارزیابی عملکرد کارکنان ارتش جمهوری اسلامی ایران در عملیات مشترک. علوم و فنون نظامی، ۲۰(۶۷).
- شکوهی، حسین، شیخ، محمدرضا. (۱۳۹۵). تدوین الگوی تشکیل فرماندهی مشترک منطقه‌ای آجا مبتنی بر تهدیدات آینده. آینده‌پژوهی دفاعی، ۱(۳).
- ولی وند زمانی، حسین. (۱۳۸۷). نیروهای مشترک و مرکب. دافوس آجا. تهران. ایران.
- نیازی، علی، لونی، محمدرضا، توکلی، ابوالفضل. (۱۳۹۰). عملیات مشترک و مرکب. تهران: دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا. چاپ اول.
- تسلیمی کار، بهروز. (۱۳۹۷). تبیین لزوم بهره‌برداری از سامانه فرماندهی و کنترل مشترک در نیروهای مسلح. علوم و فنون نظامی، ۱۴(۴۵).
- حسین هاشمی، غلامرضا، مهربان، احمد، انصاری، مظفر. (۱۴۰۰). اهمیت حفاظت و تأمین در اسلام و تأثیر آن در عملیات والفجر ۸ با رویکرد سیستمی. دو فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر، ۳(۲).
- جنیدی، رضا، کیانی نژاد، بشیر. (۱۴۰۰). نقش عوامل جغرافیای طبیعی در عملیات والفجر ۸. فصلنامه جغرافیای نظامی و امنیتی، ۴(۱).
- مجردی، سعید، اسلامی، محمد، افشار ونگینی، محمد، بیک پوری، محمدصادق. (۱۴۰۰). تدوین راهبردهای علم و فناوری دفاع همه‌جانبه در جمهوری اسلامی ایران در جنگ احتمالی آینده. مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۶(۷۲).
- حبیب‌الله، اسدی. (۱۳۸۷). ارتش در فاو (عملیات والفجر ۸). انتشارات ایران سبز. تهران. ایران.
- سلاجقه، سنجر، منظری توکلی، علیرضا، مولایی، محمدرضا. (۱۳۹۹). طراحی الگوی تصمیم‌گیری فرماندهان لشکر ۴۱ ثارالله در عملیات والفجر ۸ و تطبیق آن با مفاهیم نظریه فعالیت. ۲۸(۲).
- جهان‌فر، رضا، محمدی فاتح، اصغر. (۱۳۹۸). شناسایی دستاوردها و نوآوری‌های پدافند هوایی ارتش ج.ا.ایران در عملیات والفجر ۸. فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، ۵(۳).
- شیرازی، حسن، غلامی، عباس، اوجاقی، علی. (۱۳۹۶). تبیین نقش علم و فناوری در الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت در حوزه دفاعی امنیتی. مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۵(۶۹).
- ترابی، اویس، پیری، هادی مراد، خانی، علی. (۱۴۰۰). ارائه الگوی ویژگی‌های مدیریت جهادی در فرماندهان هشت سال دفاع مقدس پژوهشی مبتنی بر بیانات حضرت امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی). فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، ۷(۳).

- اصغرزاده، اصغر، نصیری، محمد. (۱۳۹۱). تاریخچه تیپ ۲۲۱ متحرک هجومی شهید سرتیپ خسرو تاش. انتشارات نراجا. تهران. ایران.
 - دادوند، حسین، حسن پور، حمید، زین الدین، تورج. (۱۴۰۰). عوامل عمده مؤثر بر طرح‌ریزی عملیات نظامی در جنگ آینده با رویکرد کلاسیک. علوم و فنون نظامی. ۱۷(۵۷).
 - زیباکلام، سعید، احمدی، مهدی. (۱۳۹۰). رابطه علم و فناوری: طرح و نقد الگوی. فناوری به مثابه علم کاربردی. سیاست علم و فناوری. ۳(۴).
- منابع انگلیسی:

- Kuchyn, I., Sapunar, D., & Horoshko, V. (2024). **Patterns of anatomical injury and anaesthesia procedures in wounded Ukrainian soldiers from Anti-Terrorist Operation/Operation Joint Forces: 2014–2021**. *BMJ Mil Health*.
- Kermany, M. M. M. (2023). **Decision-Making in War: Iranian Commanders' Decision-Making in the War between Iraq and Iran**, a Case Study of Walfajr Operation 8. In *Global Peace and Security*. IntechOpen.
- Asadzade, P. (2019). War and Religion: The Iran– Iraq War. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- El-Shazly, N. E. S. (1998). The Ledger—A Chronological Survey of the Conflict. *The Gulf Tanker War: Iran and Iraq's Maritime Swordplay*.